

Duitsland ooit aanvallen, dan was het eigenlijk verkieslijk dat het veldleger zo nauw mogelijk zou kunnen samenwerken met de legers der vermoedelijke bondgenoten, België en Frankrijk, en liet men dus alleen de militaire factoren tellen, dan moest men tot de conclusie komen dat dat veldleger niet benoorden maar bezuiden de grote rivieren het meeste gewicht in de schaal zou werpen en dat het, benoorden die rivieren strijd voerend, grote kans liep, spoedig van die bondgenoten gescheiden te worden. De consequenties van die conclusie leken evenwel onaanvaardbaar: voor een kriegsbeleid dat betekenen zou dat, om te beginnen, acht van de elf provincies aan de vijand prijsgegeven zouden worden, voelde niemand; dat men, de hoofdverdediging in of bij de provincie Utrecht voerend, de snelle bezetting van vijf provincies (Friesland, Groningen, Drente, Overijsel, Gelderland) aanvaarden moest waar, met Limburg (dat men ook niet zou kunnen verdedigen) er bij, ca. 37% van de totale bevolking woonde, leek al erg genoeg.

Hoofdverdediging benoorden de rivieren dus, met als uiteindelijk doel: de Vesting Holland beschermen; hart des lands, oorsprong van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, pand dat Willem van Oranje, Maurits en Frederik Hendrik in de Tachtigjarige Oorlog bewaard hadden en dat Willem III zelfs in het rampjaar 1672 had weten te redden. Maar de tijden waren sinds de zestiende en zeventiende eeuw wèl veranderd! De oorlog had er een dimensie bij gekregen: hij werd niet alleen te land en ter zee maar ook in de lucht gevoerd.

Juist met die luchtoorlog rekening houdend, was er vóór de oorlog al veel voor te zeggen geweest om de hoofdverdediging niet achter de Nieuwe Hollandse Waterlinie te voeren. Aan die linie kleefden tal van bezwaren. Men zou er in laag gelegen polderland zitten: de troepen zouden zich nergens kunnen ingraven. Tegen artillerie-beschietingen en luchtaanvallen zouden zij slechts gedekt zijn in versterkingen – versterkingen evenwel, die men boven het maaiveld zou moeten opwerpen en die, tenzij goed gecamoufleerd, dus voor de vijand gemakkelijk zichtbaar zouden zijn. Een ander nadeel was, dat, zou de vijand tot de Waterlinie kunnen oprukken, Amsterdam al onmiddellijk binnen het bereik zou komen te liggen van verdragend Duits geschut. Als voordeel bood de Waterlinie dat, als alle inundaties gesteld waren (dat duurde een dag of tien), of eigenlijk al eerder: als de landerijen flink drassig werden¹, de vijand slechts op enkele punten, langs de hooggelegen wegen namelijk, westwaarts zou kunnen oprukken. Dat oprukken zou men belangrijk kunnen vertragen, misschien zelfs lange tijd kunnen verijdelen indien men de verdediging voerde van moderne, goed-gecamou-

¹ Getuige A. Q. H. Dijkhoorn, a.v., dl. I c, p. 46.